

PARAULA DE DÉU I LITÚRGIA

Rafael SERRA

Facultat de Teologia de Catalunya
INSAF (Tarragona)

Que la Paraula del Senyor es difongui i sigui glorificada (2Te 3,6)

És escaient començar la meua comunicació en aquest Congrés sobre la Paraula de Déu amb aquesta cita de sant Pau a la Segona Carta als de Tessalònica. Ben segur que el que ha estat dit i serà dit contribuirà a un aprofundiment més alt o més pregon del significat teològic de la Paraula de Déu en la vida de l'Església. He estat pregat que ho contempli des de la visual de la celebració litúrgica. Una visual que no és de cap manera secundària, sinó essencial. No hi ha acte litúrgic sense proclamació de la Paraula de Déu. De fet, no existeix litúrgia cristiana sense la proclamació de la Paraula de Déu. Aquesta li és essencial. La proclamació de la Paraula és el que fa que la litúrgia cristiana sigui sacramental i esdevingui un acte de l'aliança, i, per tant, història de la salvació *in actu*. La proclamació de la Paraula defineix l'estructura dialogal de l'acció litúrgica: és Déu que, per Crist en el Do de l'Esperit, s'adreça al seu poble convocat en l'assemblea litúrgica, i la comunitat eclesial que respon a la Paraula en la confessió i la obediència de la fe, tant en la celebració com en la vida. La litúrgia és sempre el lloc del trobament de Crist amb el seu poble.

D'ençà del Concili Vaticà II, que ha preparat d'una manera més abundosa la Taula de la Paraula de Déu per al poble, hom ha descobert d'una manera més viva la sacramentalitat de la proclamació de la Paraula. Una sacramentalitat plena de realisme «Es el Crist qui és present quan es llegeixen les Escriptures en l'Església» (SC 7). El *illo tempore* en la litúrgia esdevé *hic et nunc* a cada celebració. El Crist de la Glòria és realment Aquell que, havent viscut l'únic l'esdeveniment que no passa (cf. CEC 1085), roman sempre en Déu. I, per tant,

tot el que va fer i va dir Jesús roman sempre com un present en la seva Església fins que Ell torni. També la seva Paraula. Celebrar la litúrgia de la Paraula forma part del memorial del Crist i, com a memorial que és, s'impliquen, de manera essencial, el do de l'Esperit (la dimensió epiclètica) i la participació dels fidels en aquesta Paraula, tant d'aquells que proclamen, com dels qui la prediquen, com dels qui l'escolten. La sacramentalitat de la proclamació de la Paraula crea aquella contemporaneïtat amb els misteris de la vida del Crist i la nostra participació amb ells. Això forma part de la sacramentalitat de l'any litúrgic. I és una data teològica fonamental per a la teologia de l'any litúrgic: la celebració del Misteri de Crist en el temps.

El Senyor ha consignat a la seva Església —amb el sentit precís de consignar— els seus dons: l'Eucaristia, el llibre de la Paraula, els altres signes sacramentals, i tot això Ell ho omple del do de l'Esperit Sant per a fer-ne vida en i per a nosaltres. L'Escriptura, inspirada per l'Esperit Sant, i escrita per mediació de l'Església, és expressió de la glòria i de la plenitud del Crist. Quan l'Església es reuneix per celebrar el memorial eucarístic i escoltar la Paraula, no roman sola i abandonada a sí mateixa en les seves possibilitats, sinó que l'Esperit Sant vivifica aquesta celebració i li revela tota la plenitud que conté aquest memorial. Així, tan sols podem comprendre el que és l'Eucaristia a partir de tot allò que l'Esperit fa a cada Eucaristia. I de fet, l'Església és engendrada i és manifestada a cada Eucaristia en allò que és, el cos de Crist. El que és ho rep constantment del seu Senyor.

Reivindico la litúrgia com el lloc propi de l'Escriptura. Es ben cert que de la Paraula en neix la litúrgia, però també és en la litúrgia on la Paraula troba el seu lloc més alt de significació. Es en la litúrgia on l'Escriptura és glorificada. A part de la bellíssima i significativa història de la formació del cànon del Nou Testament, sens dubte determinat per l'ús litúrgic de les Esglésies, i com expressió admirable del *sensus fidelium*, l'Escriptura rep en la litúrgia l'àmbit propi, el *tropos*, el *locus*, on aquesta és proclamada i rebuda com allò que és: *Verbum Domini*. S'ha de donar molta importància al fet que el destí gairebé primer dels escrits del Nou Testament fou la seva lectura pública en la litúrgia i que això determina la formació del cànon. L'ús del llibres del Nou Testament està vinculat des de l'origen a la praxi litúrgica.

És en la litúrgia on la Paraula és glorificada. Quan parlo de la glorificació de la Paraula no em refereixo només als signes i als ritus que la tradició litúrgica ha envoltat a aquesta proclamació, sinó que em refereixo, amb sentit balthasarià, que és justament en la celebració litúrgica on l'Escriptura resplendeix amb *aquella glòria que li ve de dins*. I que es manifesta cap enfora d'ella mateixa amb la capacitat de comunicar el Verb de Déu i manifestar així aquella glòria que li és pròpia. Gairebé en el sentit de les paraules del Pròleg del quart Evangeli: «hem contemplat la seva glòria» (Jo 1,14). És en la litúrgia que reben també tot el sentit les paraules d'Isaïes:

així serà la paraula que surt dels meus llavis:
 no tornarà a mi infecunda.
 Realitzarà el que jo volia,
 complirà la missió que jo li havia confiat. (Is 55,11)

L'Escriptura fora de la fe de l'Església esdevé només un llibre; és en la fe de l'Església que esdevé el Llibre de la Paraula de Déu. La fe de l'Església reconeix en el llibre de l'Escriptura la Paraula de Déu, talment reconeix en el pa de l'Eucaristia el Cos de Crist. I tant l'Escriptura com el pa eucarístic són Paraula de Déu i Cos de Crist; però només la fe eclesial ho port reconèixer, adorar i rebre. És en aquest sentit que la litúrgia fa resplendir la forma de l'Escriptura com a manifestació de la glòria del Crist. En un sentit anàleg al do eucarístic, l'Escriptura dóna corporalitat a la Paraula. No cal dir que en la teologia de la proclamació de la Paraula cal entendre molt clarament la distinció plenament ortodoxa entre Paraula i Llibre. La Paraula és el Crist, i el Crist és el Fill únic del Pare. L'Escriptura no és la revelació, sinó el testimoni de la revelació. L'Escriptura és el testimoni de la Paraula de Déu, que és el Crist; i aquí és ineludible el paradigma marià. Maria engendrà el Verb en la fe, abans que en el seu cos. L'Església primer és la creient i després escriu la Bona Nova, ja des de la seva fe. Escriu ajudada i inspirada per l'Esperit Sant la Santa Escriptura. Aquesta Escriptura esdevé com una humiliació de la Paraula, (en cert sentit és una expressió més de la *kènosi*) però al mateix temps aquesta Escriptura és gloriosa. Car des de dins de l'Escriptura es manifesta la Glòria del Crist Vivent. L'Escriptura, deia Orígenes, és com el vestit de Crist a la Transfiguració, que esdevé transparent i lluminós en la mesura que és il·luminada des de dins pel Senyor de la Glòria. Es així que l'Església, que en certa manera és *mater Sripturae*, és sempre *ancilla Verbi*. Viurà sempre sota la Paraula de Déu que ella ha cregut, ha meditat i realment ha consignat i ha posat a la llum pública en l'Escriptura. En la litúrgia, això és, en l'assemblea dels creients en Jesucrist reunits en el seu nom, l'Escriptura adquireix tota aquesta lluminositat per la qual les paraules i els fets de Jesús adquireixen un relleu infinit i sempre nou, inexhaurible. Una Escriptura que és sempre nova per a cada situació existencial i per a cada temps de la vida de l'Església. Realment la litúrgia fa que aquella proclamació de la Paraula esdevingui actual i sigui una veritable actualització de la Paraula. La litúrgia de la Paraula esdevé un esdeveniment de salvació car se celebra en el marc del memorial del Senyor.

Però el discurs seria insuficient si aquí no descobríssim el gran principi de la teologia litúrgica de la Paraula. Es el principi de la vivificació de l'Esperit sobre la lletra de l'Escriptura. També aquí s'estableix la correlació entre el Verb i l'Esperit (talment la predicació de l'Església, allò que l'Església predica l'Esperit ho vivifica en els cors). Tant és així que, des de Pentecosta, l'Església i l'Esperit aniran junts. L'Esperit que és sempre el pedagog i el mistagog de les

obres de Déu. I és aquest mateix Esperit que glorifica l'Esriptura Santa. La glorifica perquè la transforma en una paraula viva: «La paraula de Déu és viva i efiç. És més penetrant que una espasa de dos talls: arriba a destriar l'ànima i l'espirit, les articulacions i el moll dels ossos; discerneix les intencions i els pensaments del cor» (Hb 4,12) Tot i així el do de l'Esperit està condicionat a l'actitud del cor i de la pregària. A la recepció orant de la Paraula, amb una actitud plena de fe. Amb una *docilitas* envers aquesta Paraula. Una Paraula que hem de deixar il·luminar dins nostre per l'Esperit. I només l'Esperit pot fer que aquella Paraula, proclamada i escoltada, sigui una paraula viva per cada creient, sigui una paraula de consol i de profecia, una paraula que l'endinsa en el coneixement del Crist, una Paraula que el porta a la comunió en Crist.

És així que faig servir dues expressions inspirades en sant Gregori el Gran, la primera és aquesta: «scriptura crescit cum orante». Quan aquesta és pregada. És llavors que l'Esriptura rep vida de la pregària personal i comunitària. És només des d'una actitud orant que la proclamació de la Paraula és oberta al Do de l'Esperit, que prepara, recorda i actualitza el Misteri de Crist.

L'Esperit Sant és la memòria viva de l'Església. És una Esriptura escoltada en l'Esperit Sant, és a dir en un cor orant, obert a la influència de l'Esperit que ens dóna la docilitat, la disponibilitat envers aquesta Paraula, una saviesa més alta per a comprendre-la. Una saviesa no reservada només als savis i als entesos d'aquest món, sinó als senzills i humils de cor, pel qual el Senyor, ple de goig, va donar gràcies al Pare del Cel. D'aquí s'imposa la necessitat de la *lectio divina*, de la lectura orant de l'Esriptura. Com un escoltar a través d'ella el Senyor que ens parla sempre al cor (Os 2,16). És llavors que el creient adquireix com una familiaritat amb l'Esriptura, perquè són paraules ja assimilades —paraules que formen part del seu vocabulari existencial—, en el sentit també d'una teologia narrativa, del relat obert, que implica i és implicador; fins al punt que el mateix creient forma part del paratge i del paisatge de la Santa Esriptura, relat que ha donat i dóna sentit a la seva vida. És així, doncs, que només una lectura orant de la Bíblia fa créixer la Paraula de Déu en nosaltres. La praxi de la *lectio divina*, redescoberta als nostres dies, esdevé una acció pastoral indispensable per a les comunitats eclesials d'avui. Tant de bo arribin aquells dies profetitzats per Amòs: «Vénen dies que enviaré fam al país: no fam de pa ni set d'aigua, sinó fam d'escoltar la meva paraula» (8,11)

La segona formulació, també inspirada en sant Gregori, és aquesta: «scriptura crescit cum praedicatione». Una predicació que brolla de la lectura orant l'Esriptura, d'un cor traspasat per la Paraula de Crist, que no busca la seva pròpia glòria, sinó la del Crist, una predicació que és essencialment un acte de *traditio*, lliurant la Paraula de Déu als fidels. Una predicació que porta a l'oïent al lllindar del misteri i allí deixa actuar l'Esperit, capaç de vivificar per cadascú la Paraula que s'ha proclamat i predicat. Una predicació que no té altra finalitat que el *augmentum fidei, spei caritatis*. Una predicació que cerca la *claritas*,

que anuncia més enllà de tots els textos l'Evangelí que els conté a tots i dona sentit a tots: *Surrexit Dominus Vere*. Una predicació que anuncia la Paraula de Déu en la seva gratuïtat i que és font de goig per ella mateixa (Guardini); que és un ministeri de profecia, però també de consol. Una predicació que faci créixer la Paraula en el cor dels oients i que desplaci tota forma o contingut ideològic. Una predicació que sigui només portantveu i altaveu de la Paraula, que és Crist. Una predicació que tingui només com objecte la resurrecció del Crist: això és, realment kerigmàtica. Car la Pasqua és el centre i el contingut de tot l'Evangelí. Perquè d'Evangelí només n'hi ha un, que és el mateix Crist. Un Evangelí profetitzat, promulgat i predicat. En el sentit del *Verbum abbreviatum* de la Carta als Romans, segons la vella versió de la Vulgata.

Però faig un pas més enllà: la finalitat de la proclamació de la Paraula és la comunió amb Crist, la Paraula encarnada en nosaltres, vida de la nostra vida, plenitud del tot. És molt significatiu teològicament que la bella tradició litúrgica de l'Església Romana posi com antífona de comunió el text evangèlic que s'ha proclamat a cada diumenge. Quin bell significat: del Crist *audibile* al Crist sacramentalment *manducabile*. La participació eucarística és la participació última i més alta en la Paraula de Déu. Aquesta relació entre Paraula i Escriptura ja està formulada germinalment en l'anomenat discurs del Pa de la vida. És en l'Eucaristia que la Paraula de Déu i el pa baixat del cel esdevenen una mateixa i sola cosa.

La litúrgia manifesta la glòria de la Paraula de Déu perquè allí l'assemblea santa la rep com allò que és, Paraula viva de Déu. I la Paraula manifesta la seva glòria quan és creguda, quan és principi de l'esperança i quan mou/impulsa vers la caritat i vers l'amor als pobres, sense cap mena de retòrica. La fe ve d'escoltar la Paraula de Déu (*ex auditu*), i la *fides* suscita el testimoniatge, fins i tot la fortalesa més alta que és el martiri; però també l'esperança i caritat venen d'escoltar constantment la Paraula de Déu. Neixen del seu escalf i de l'Esperit que constantment vivifica l'Escriptura que proclamem, escoltem, preguem i prediquem.

De fet, l'Església no pot viure sense la Paraula, que il·lumina el camí. Una Església immensament pobra, perquè la seva missió és sempre desproporcionada entre el Do que ha rebut i la seva vida, però al mateix temps immensament rica, perquè té l'Eucaristia i en ella tot el que la fa viure: la Paraula i el Sagrament de la Pasqua del Senyor.

Rafael SERRA

Pl. Bisbe Borràs, s/n, Abadia

E – 43110 LA CANONJA (Tarragona)

E-mail: rserra@teologia-catalunya.cat